

fyndelse paa Sæddyrkning, der ligger det i Maaden, hvorpaa man ordner sin Markdyrkning, og i de Principer, hvorefter man handler. Endnu maa jeg gjentage, at det kun er paa den kolde, stærke og bindende Jord, at Rusten med sine skadelige Følger viser sig paa Hveden efter Rødkløver, og at man uden Betænkning kan følge denne Fremgangsmaade, hvor Jordsmønnet af Naturen er mildt og hvor Barmestoffet strax om Foraaret er virksomt.

Den næste Leilighed skal jeg benytte til at sige et Par Ord om den forvidt udstrakte Dyrkning af Rødkløveren.

• Frugtsølge og -Markinddeling.*)

Frugtsølge.

Planternes Følge efter Forskjælligheden af det Arbejde, der er givet deres Forgjængere:

Skjorhed og Reenhed ere væsentlige Betingelser for fuldkomne Afgrøder. Dette opnaaes i høieste Grad kun ved Brak.

Dog ere der visse Frugter, som opfylde begge Brakkens Hovedhensigter og visse, som kun opfylde den ene, og da det nu ikke altid lader sig gjøre,

*) Af Schwertz's Anleitung zum praktischen Ackerbau, 3die Bind; ved C. Luno.

eller endog er rigtigt, at brække, og Tiden til at rense og skjorne Jorden tilgavns er for kort imellem Høst og Saaetid, og et sildigt Foraar ogsaa kan bevirke mindre fuldstændigt Arbeide, saa maa det være os om at gjøre, at lade en af bemeldte Frugter gaae foran en saadan Sæd, som vi ønske at give, eller som fordrer en fuldstændig Cultur. Til de Frugter, der opfylde begge Brakkens Hensigter, høre de behakkede, til dem, som kun opfylde den ene, høre saadanne, som enten ganske overstygge Jorden og kvæle Ukrudet, eller saadanne, som tidligen høstes eller slaaes førend Ukrudet kommer i Frøe. Men da begge paa leret Jord enten ikke erstatte den rene Brak ganske, eller tildeels ufuldkommen, inddeles de af denne Aarsag i rensende og tillige skjornende og blot rensende. Brakken fortjener saaledes som den fuldkomneste Forarbeider, og som den, der under visse Omstændigheder endog kan være nødvendig, her en særskilt Plads.

a. Foregaaende Arbeide ved Reenbrak.

Her ville vi først udhæve:

1. Misbrugene, dernæst berøre
2. Betingelserne, saa udvikle
3. Fordelene, og endelig møde
4. Indvendingerne.

Ad 1. Der var en Tid, i hvilken man lod Brakken træde frem hvert andet Aar. Virgil og Columella bevidne det. Ogsaa i vor Tid gives der Egne, hvor man veksler imellem Frugter og Reen:

brak. Der gives ogsaa Steder, hvor man lader Kreenbrak optræde hvert 3die Aar, et System, der er endnu slettere end det foregaaende. Dog ville begge finde Undskyldning i Tid og Localitet, og kunne derfor ikke ligefrem drages ind under Misbrugene i Almindelighed.

Den, som betragter Brakken med det rette Øie, vil kun da benytte den som Lægemedel, naar en blot Diæt ikke er tilstrækkelig, d. e. naar en forhærdet Jord skal skjernes, eller perennerende Ukrud har taget Overhaand, eller skadelige Rodder have udbredt sig til alle Sider. Brakken bruges ofte paa Jord, hvor den ei horer hjemme, paa let, tør og ofte sandet Jord, som ikke sjelden allerede er for løs og skjor. Det samme er Tilfældet med god mergelagtig Jord, eller en saadan, som indeholder tilstrækkelig Kalk, som endog kan pløies i fugtig Tilstand og strax derpaa tørres og falder fra hinanden som Havesjord. Den belgiske Campine — tør slet Sandjord — besaaes aarlig; vilde man give den Hvile, saa vilde den fylde med Lyng*). Elsasseren kommer paa sin

*) Den brabantiske Campine, i Jordens Culturhistorie bekendt under Navn af Kobbelandet, er et i høieste Grad tørt og ufrugtbart Sandland. Ved den utrættede Industrie, der gennem en Række af Aar er udgaaet fra 2de store Klostere her, har man endeligen formaaet at seire over denne ufrugtbare Jord. Der cultiveres kun aarlig hvad man seer sig istand til at gjødske godt, og naar der saa er tilstrækkeligt Areal til at ernære en Familie, bebygges

kostelige Jord ud af det uden Brak; dog vanskelige nok.

Ad 2. Hvo som vil naae Maalet, maa nødvendig ville Midlet; halve Forholdsregler ere værre end ingen. Vil man brække, maa det være en dygtig Brak. Foraars: eller Sommergræsning er udenfor Brakkens Hensigt, og en saadan dobbelt Hensigt opnaaes kun paa den vigtigere Besøstning. Græs: begroening fordrer Hvile, Braken idelig Græsfor: styrrelse.

Ad 3. For at gjøre Fordelen indlysende, maa man bevise

α. Nødvendigheden af Brak.

I Nederlandene, Pfalz og Elsaf, i de østerrigske Stater fra Donau til Po bruges ikke Reenbrak; man kan altsaa ikke kalde den absolut nødvendig. Men der tælles f. Ex. mange Floder i Nederlandene, mange Kanaler, store Stæder og Fabrikker, og man finder der sin Regning ved at luge. Pfalz frembringer den herligste Lucerne og Esparcette, og har betydelige Brænderier igang. Elsaf har en ud:

og bortforpagtes det Opdyrke. Paa denne Maade ere flere Landsbyer opstaaede med smukke Huse og Kirker, og Klosteret Tongerlo alene besætter 70 Prastekald, som takke det for sin Tilværelse. En Forpagtning holder i Almindelighed 3 Heste, 7 til 8 Køer og nogle Dyr. Man dyrker der Kaps, Kløver, Rug og Havre, meget sjelden Hvede, men, som overalt i Nederlandene, tillige Kartofler, Turnips og Gulerødder.

Dvers.

mærket Jordbund og kan dyrke Handelsvæxter i det Store. Schweiz og Holland ere berømte for deres Græsvæxt.

I disse Lande er Folkemængden talrig, Grund: eiendommene fordeelte, Bedrifterne smaae og Er: hvervsfliden stor. Giv os et saadant Land, og jeg vil gjerne erklære Keenbraf for unødvendig, unyttig, ja skadelig. Men der, hvor Jorden er seig og utak: nemmelig, hvor Kloveren ikke er sikker, hvor Befolk: ningen er liden, Bedrifterne store og Markerne for endeel fjernede, hvor behakkede Frugter kun opfodres o. s. v., der er Brakken baade nødvendig og for: deelagtig.

Heller ikke lader det samme sig udføre paa den vaadlerede Jord, som paa en tør, sandet, og om paa enkelte Stykker, saa dog ikke paa hele Marken. Har end en lang Cultur bragt Jordsmonnet i mild Tilstand, men dette har et fugtigt leret Underlag, blive saadanne Marker dog græsrige, og idetmindste græsrigere end de, som lade Vandet synke. Kan man nu end paa disse sidste ved behakkede Frugter tvinge Ukrud og skadelige Væxter, gaaer det dog ikke saa let paa de førstnævnte, og har Jordsmon: net nu tillige ikke tabt sin seige raa Overflade; er Jorden sildig paa Esteraaret opbrudt i fittede Klum: per, som hærdes i Foraaret; er Ukrudtet formedelt Jordens indvendige Kulde først sildig kommen til at spire; hvad kan man da vel vente, at den ellers frugtbringende Vinterluft her under saadanne Om:

stændigheder vil have udrettet til Jordens Reenhed? Nei! paa Jord af denne Art, fuld af Ukrud, især Rodder, kan kun Sommerploining og Solens Jldflamme virke tilgavn. Og selv her maa dog Brakken ikke misbruges ved for ofte at gjentages, eller forjage Kartoflernes Dyrkning fra Marken, den maa tvertimod sette deres Cultur, bearbejde Pladsen for dem, og fuldføre det, som disse alene ikke er istand til paa saadan Jord.

Brakkens Fordele vise sig fremdeles

β. ved Jordens fuldstændige Etkjornen.

Denne opnaaes ikke paa leret Jord — og til en saadan refererer jeg kun Reenbrak. — i saa hoi Grad ved nogen anden Behandling, som ved Reensbrak. Den Jord, som til næste Aar skal bære Brakfrugter, skal vel, saavidt mueligt, ploies for Winter, for at udsættes for Frostens og Luftens Indvirkning, men det er ikke altid at det bliver mueligt at udføre. Veirliget, andre paatrængende Arbejder, som netop i det hertil passende Dieblif fordre Arbeidskraften, træde ofte imellem, og selve Jordens Bestaaffenhed ud paa Efteraaret taaler undertiden ikke dyb Ploining, især i varig vaadt Veirlig. Reenbrak taaler, at alt det saaledes for Winter Forsømte oprettes, og det synes overhovedet endnu ikke afgjort, om det paa saadanne Jorder, som her omtales, ikke skulde være fordeeltigere at give den en dyb Ploining om Forsommeren, strax efter Vaarsædens Behandling. Paa en leret, kalkløs Jord,

som er blandet med megen fin Sand, og som pløies dybt før Vinter, har Vinterens Fugtighed, Slud og Snee, en skadeligere Indflydelse, end Frosten formaaer at oprette. Mellemrummene fylde; Marken danner da ikke mere en ru Overflade; Luften og Kulden tabe derved Indflydelse, og Jorden overmættes af Vand; det rankende Ukrud griber om sig før Ploven kan drage i Marken mod det. Alle disse Ubehageligheder falde bort ved Pløining i Forsommeren paa en tør Aarstid, jo tørere, jo bedre. Jorden oppløies i Klumper, som ere skjøre; de perennerende Rodstetninger tørres; Luft, Lys, Dunst og mild Regn gjenneutrænge den knolde Overflade, paa hvilken nu Harven og Tromlen afvekle med Ploven. Jorden knuses og i egentligste Forstand males. Gjødnigen kan nu bedst fordeles og blandes med Jorden.

Jeg opfordrer Enhver til at sige, om alt dette gaaer saaledes for sig ved Bearbejdningen til Braksfrugter?

γ. ved Jordens Rensning.

Om Rodukrud er talt iforveien. I at forstyrre Frøukrudet kan intet sammenlignes med Keenbrak. Enhver Strimmel, som tages paa ny, bringer frisk Jord op og hermed ny Ukrud. Dette grønnes neppe igjen, før Jorden atter dækker det. Og endelig

δ. ved Jordens Kraftforøgelse.

De mere milde Dele, som det strænge Leer indeslutter, udbredes for Luften og gjøres modtageligere

for den tilkommende Plante og dens Rødder, hertil er Brakken Midlet. Men den gjør endnu mere, den beriger Jorden, dog ikke den udtømte Jord saameget, som den, der endnu har nogen Kraft; thi kun Kraft avler Kraft. Paa den første virker den mekanisk, d. e. skjærende, ukrudstjærende, paa den sidste tillige chemisk d. e. kraftførende; paa den første er den nødvendig, paa den sidste tillige fordelagtig. Naturen beklæder Jorden med Græs og Ploven afriver Dækket; Naturen væver paany igjen, og ikke blot Jorden, men Luft, Lys, Vand og Varme maae arbejde med og række Materiale til. Derved faaer Jorden ikke alene Sit tilbage, men tillige Bidraget fra Atmosfæren, altsaa føres dens Kraft.

Ad 4. Modbeviis mod 3 Indvendinger, der ere gjorte mod Reenbrak.

A. 1ste Indvending: Brak er et formeret og mere bekvæmligt Arbeide.

Til en fuldstændig Brak hører:

Leeture eller Skrællen.

Brakture.

Bendefure.

Krogning.

Sædfure.

Til Kartofler — her forudsættes samme stærke Leerjord — skal ogsaa pløies 4re Gange incl. Lægningen. Hestehakken og Høpning gjelder for een Pløining, Kartoflerne pløies op, og der pløies endnu

engang til den Sæd, der skal følge efter, ialt 7 Pløininger.

Til Roer 6 til 8 Pløininger. Til Tobak 4 til 5 Pløininger og 2 Gange Hakning, som er = 2 Pløininger, da der maa haffes med Haanden, og 1 Pløining til Sæden, som følger efter, sædvanlig Hvede, altsaa ialt 8 Pløininger. Man vil heraf see, at det formerede Arbeide er afbediist, og hvad angaaer Beføsteligheden, da dog Brakfrugterne indbringe meget, saa antager jeg:

1. At man anslaaer Kartofler og Roer for høit.
2. At man ikke beregner Arbeidet til Kartofler og Roer høit nok.
3. At man ikke tager Hensyn til, at der til Kartofler og Roer bør gjødsles stærkere.

Kartofler og Roer kunne i Almindelighed kun vurderes efter deres Forbrug i Bedriften. Da der nu i Reglen kun lader sig liden Nytte tilsyne ved at opfodre dem til Qvæget, og dette altsaa kun betaler os Kartoflerne til en ringe Priis, ofte kun med Gjødningen, saa taber hiin ideale Værdie, man tilføjer Kartoflerne, allerede derved betydeligt; men endmere, naar Gjødningen alene skal betale Alt, som saa ofte er Tilfældet her i Tydskland ved Malkeqvæget. Dog selv denne Tilbagebetaling vilde give Kartoflerne i denne Henseende Overbægten mod den Reen:Brak, dersom de ikke selv fortærede en stor, ja jeg tør sige den halve Deel af Gjødningen. Antage vi derfor, at ogsaa Reen:Brak giver Jorden nogen

Kraft tilbage, var det end kun $\frac{1}{8}$ Deel mod den sædvanlige Gjødning, og drage vi fra den ved Kartoflerne frembragte Gjødning den deri værende Stroelsse, der ikke hidrører fra Kartoffelmarken, og ligeledes fra samme den Formerelse, der maa tilskrives det Nvæget til Kartoflerne nødvendig givne Foder, og saaledes beregne alene den Gjødning, som falder udelukkende fra Rydelsen af de saftige Bædsker, saa haaber jeg at have godtgjort, at Keenbrak ikke koster mere, især naar der endnu for hvad de have foræret blev at fradrage det Halve af Gjødningen. Selv dette Lidet svinder og bliver til intet, dersom vi lægge Dyrkningsomkostningerne ved Keenbrak og ved Brakfrugtavlen hver i sin Vægtstaaal.

For det andet have vi seet, at Markarbejderne ere flere ved Brakfrugtavlen; men lad dem og være lige, saa er Bekostningen ved Brakfrugtavlens Arbejder dog større end ved den Reene Braks. Det kommer ved hine ikke blot an paa i hvor lang Tid, men og til hvilken Tid Spandet udfordres. Alle Markarbejder, fra regnet Vintersædens, trænge sig sammen om Foraaret paa den Tid, der skal arbeides til Brakfrugter. Ved ugunstigt Veir løber Tiden hurtig, altfor hurtig, bort, og man kunde gjerne bruge $\frac{1}{3}$ mere Hestekraft, end man har, for at blive godt færdig i god Tid. Hestene have nu en høiere Værdie end efter Vaarsæd. Til Keenbrak imellem Vaar og Høst kan deres Arbeide ei regnes saa høit. Man kan som oftest holde et Par Heste — sundom

4 à 6 — mindre, uden derved at tabe i Bedriftens øvrige Arbejder. Det er besynderligt, at man aldrig har villet sætte den rette Priis paa den Fordeel ved den Reen:Brak, at den fordeler Markarbeid det det hele Aar igjennem fra Vinter til Vinter. I ethvert Tilfælde koster da den Reen:Brak mindre at bearbejde med Heste end Brakfrugterne, paa hvilke alligevel endnu hviler det kostbare Haandarbeide.

For det tredie ere de, som ikke tilskrive Brakken nogen Kraftformerelse, ogsaa tilbøielige til at ville fraskrive den Gjødningsbesparelse. Men jeg skulde troe, at Jordens aldeles fuldstændige Bearbeidelse, samt Oplosningen af den Muld, der befinder sig i den, gjør Sagen begribelig nok. Hertil kommer, at Erfaring og Brug godtgjøre, at der til Brakfrugtavl bruges og bør bruges $\frac{1}{4}$ mere Gjødning end til Reenbrak.

B. 2den Indvending: Ved Reenbrak taber man et Aars Indtægt.

Dersom vi fra Aar til andet kunde lade blot sælgelige Frugter, f. Ex. Sæd, følge efter hinanden paa den samme Mark, med al muelig Opoffrelse af Arbeide og Gjødning, saaledes som dette virkelig er Tilfældet i nogle Egne, hvor der hersker en usædvanlig Industrie, saa vilde et Brakaar medføre et sandt Tab; men ikke synderlig for andet vilde man, under saadanne Omstændigheder, ansee en Brakfrugtmark, der ikke var bestemt til Menneskesøde, men til Gjødningsformerelse.

Det hører imidlertid kun til de sjeldne Omstændigheder, at man kan udføre en vedholdende fortdreven Frembringelse af blot sælgelige Frugter, og det er kun da sandede Marker, der hertil kan anvendes. Man maa derfor veksle med andre Frugter og Bæxter mellem Sædarterne, eller og gribe til den Reen:Brak, og beregne vi da:

1. At den rene Gevinst, vi have ved at opfodre Kartofler, ikke er saa stor som man forestiller sig.
2. At Brakkens Bearbejdning er mindre kostbar end Rodfrugternes.
3. At Hestekraften er bedre fordeelt i Brakken.
4. At denne mere fremmer Markarbeidet.
5. At den, som ingen anden Behandling, i høieste Grad gjør Jorden beqvem for den følgende Sæd og efterlader sig en Ekjørhed og Reenhed, som har Indflydelse paa hele Rotationen.
6. At den formerer Jordens Kraft noget.
7. At den besparer Gjødning, der er lige i Værd med Penge.
8. At Vintersæden efter Reenbrak giver rigere Afgrøder end efter Brakfrugter;

saa have vi vist ikke Aarsag til at beklage det Aars Tab, i hvilket vi holdt Reen:Brak, saameget mindre som det paa hvilkensomhelst Kant ikke vilde løbe af uden Offer.

C. 3die Indvending: Kraftformindskelse.

Uden Tab gaaer en Markbearbejdning nu eengang ikke af. Men at der skulde undvige mere Kraft,

mere Gjødning ved Brakbehandling, end ved Behandling af behakkede Frugter, er ikke indlysende, snarere det Modsatte. Men lad og saa være, om man absolut vil; thi naar Jorden ved Enden af Brakken befinder sig i større Velstand, saa er den ved det gjentagne Arbeide undvegne Kraft betalt med Renter, og Brakken er nu at betragte som Forarbeider for en følgende Vintersæd. Vi vende os nu til:

b. Foregaaende Arbeide ved de behakkede Frugter.

Det er ikke blot ved Frugternes Behakning under Vegetationen, men og ved Jordens flittige Behandling før de komme i Jorden, at der tilveiebringes en Skjorhed og Reenhed, som ogsaa kommer de følgende Afgrøder tilgode, Skjøndt denne Jordens gode Tilstand ikke er at ligne ved den efter Reens brak. Med Hensyn til Skjorheden er talt i det Foregaaende, her noget om Reenheden.

Hakken skal kun bearbejde Overfladen af den allerede tilberedte Jord, og det opkomne Ukrud odeslægges ogsaa ved det første gunstige Veirlig. Jordens monnet, som nu er bleven rørt, frembringer Ukrud paany, og dette maa atter vige for en rig Behakning. Hvad der videre voxer op, skjules af Planterne, som undertrykke det. Nu er Overfladen reen, men ogsaa kun denne, omtrent et Par Sommer. Det Fro, som ligger dybere, bliver uberørt, indtil det ved Leilighed opvækkes til Liv blandt en ny Plantegeneration; Diemedet opnaaes altsaa her kun

halvt. Jeg bemærkede dette hos et Folk, som ikke reenbrakkede, men brugte Haandhafften til stor Guld- kommenhed. Skjøndt nu Jorden regelmæssig hvert 3die Aar blev haffet til Lobak, Mais, Bønner og Kartofler, og til Stubroer i begge Mellem-aarene, saa tog dog Ugerkaalen saa stærk Overhaand, at man fra Tid til anden maatte lade 2de behakkede Frugter i 2 Aar følge umiddelbar paa hinanden, for at ikke Byget aldeles skulde ødelægges. For saadanne Egne ere behakkede Frugter en sand Vel- gjerning formedelst den flittige Bearbejdning de for- lange, og det saavel for Marken, som for den fol- gende Sæd, naar denne vælges rigtig.

Kaps er den eneste blandt de behakkede Frug- ter, som saa tidlig forlader Marken; derfor lykkes og al Vintersæd herlig efter den. Dens Dyrkning kommer blandt alle Reenbrak nærmest, og overgaaer den, naar den behakkes. Den arbejder for den Sæd, der kommer efter og skader ingen.

Hestebønnen er, naar den ikke modnes forsildig, en god Forgjænger for Hveden paa stærk Jord. I vaadt Veir og sildig Høst gjør man dog bedre i at tage Byg herefter; men Erfaringen har viist, at man ikke bør saae Kløver imellem. Det er Bøn- nens stærke Rodspidser, som ere saa gavnlige for Jorden.

Roer og Runkler ere flette Forgjængere for Vintersæden, da de baade forlade Jorden sildig, og deres Bortkjørsel paa denne Aarstid tillige hærder

og gjør den flei. Byg eller Havre pleie at følge disse.

Kartofler. Med disse forholder det sig anderledes. Fra den Tid deres Blade overskygge Jorden, er denne skjor lige til de optages. Da dette bør skee paa en Tid da det idetmindste ikke regner, og før Efteraarets vaade Tid endnu har blodgjort Jorden i den Grad, at den sjelden tørres igjen før Frost, saa skader Bortkjørselen af Kartofler Jorden mindre. Kartoffelen har og den beundringsværdige Egenkab, at den, ved at sætte og udbrede sine talrige Knolde, sprænger Jorden fra hinanden, og altsaa skjorner den ogsaa under Overfladen, hvori imod Roer, Gulerødder og Runkler sammenpresse den for at skaffe sig Plads og derved hærde den. Er Jorden let, sandet, kan man lade Vintersæd, og da helst Hvede følge. Hvede kan og følge efter paa stærk Jord i et tørt Efteraar; er dette derimod vaadt, da lader man med særdeles Held følge Baarsæd, og den samme Regel kan i dette Tilfælde gjelde for alle Brakfrugter, navnlig Hør. Ingen af de behakkede Frugter gjør Jorden saa skjor og reen som Kartofler, og alene af den Grund burde man lade den gaae Marken rundt.

Lopinambur forlader først Jorden ved Slutningen af October, og der kan altsaa ikke være Spørgsmaal om Vintersæd. Tilmed voxer de og hyppigen frem igjen, hvorfor man i Elsas dyrker Kartofler efter dem, da de hjælpe til at formere

Knoldene. Man kan og dyrke Urter og Bitter efter dem, som de hjælpe til at holde opreist. I 1827 besaaede jeg en Morgen med Hør, hvis Halvdeel havde baaret eetaarige og anden Halvdeel toaarige Topinambur. Denne Hør overgik baade min Forventning og den Hør, jeg havde ved Siden af efter toaars Klover.

c. Foregaaende Arbeider ved Grønfoder.

Disse Væxter bidrage kun ved deres Stubbe til Jordens Reenhed, naar disse strax nedpløies; desto tjenligere ere de til at bekæmpe alt ikke perennerende Ukrud, fortrinnsviis for de Frugter, som kun behaffes eengang; de udmatte Jorden mindre og forlade den før. Navnlig ere de Urter, Bitter, Boghvede og Spergel. Græsarter, som staae i flere Aar, bekæmpe Ovefer. Dersom Klover ikke staaer godt, gjør den Jorden ureen, derimod løsner den Jorden ved sine Rødder, og bidrager til at tørre den, dersom den er vaad. Havre, Hvede og Kartofler lykkes fortrinligen efter den*), og Hør, naar man vil renuncere lidt paa Reenheden; selv som Grøngjødsfning alene efterlader Kloveren dog ikke Jorden saa reen til den følgende Sæd som andre Planter. Lucerne og Esparcette ere endnu flettere Forgjængere til at skjorne og rense; til Rod

*) Sfr. foregaaende Afhandling af Glæser. Besynderligt at Rug ikke er nævnet.

kan man tage een Halm efter dem, men derefter maa nødvendig følge behakkede Frugter, der tillige kunne ødelægge den atterkomne Lucerne.

d. Foregaaende Arbeide ved utodne, ikke behakkede Frugter.

Herhen høre Hamp, Hør, Urter og Bikker samt Sædarterne.

Hamp. Det er kun ved den omhyggelige Pløining, den forlanger, og maaskee ved sin Væles rod, at den formaaer at arbeide noget for en følgende Frugt, eller kan ansees som en forarbeidende Frugt.

Hør er endnu mindre forarbeidende. Den kan kun gavne Jorden ved slittig Eugning.

Urter og Bikker optages helst i Sommermarken, naar man ikke kan gjødste til dem*). Staae de kun maadeligt, forvildes Marken og bliver meget flettere end forhen; det er kun naar de vøxe tykt ind i hinanden, at de bidrage til at rense og skjorne Jorden.

Rug er, naar den har staaet reen, ingen daarlig Forgjænger for Byg, ligesaa lidet som

Hvede, saameget mindre, som Vinteren træder imellem. Vintersæden, som høstes tidligere, giver ogsaa mere Tid til at forberede Jorden til næste Aars Byg end Hamp, Hør eller Vælgfrugter.

*) Hvilket man navnlig til Urter formeentligen ikke bør gjøre. Dverf.

Markinddeling.

Vi beregne vore Indtægter, men synes ofte at have forglemt at stille Udgifterne ligeoverfor. Her isærdeleshed er den landoeconomiske Calcül nødvendig; thi kun en varig Deconom er en god Deconom, og kun den Markinddeling kan begrunde en varig Deconomie, der efter et tilfredsstillende Udbytte giver et tilfredsstillende Overskud. Her er Maalet og Middelet, som en Landmand usfravigelig skal have for sig ved sin Markinddeling, at Maalet kan opnaaes ved Middelet og nye Midler fremspringe af det opnaaede Maal. Kun saaledes dansker Landvæsenet en Kjæde uden Ende.

Sandheden heraf vilde være mere indlysende, dersom vi saae os istand til at gennemgaae alle de indvirkende Omstændigheder, paa hvilke en Landmand mere eller mindre bør være fattet. Vi ville imidlertid anføre dem heriblandt som vi kjende, og som ere grundede deels paa Tilfælde, deels paa Naturen.

Naar Jord, Klima, Fordragelighed eller Ufordragelighed mellem Planterne o. s. v., som grundede i Tingenes Natur, fortjene al Opmærksomhed ved at bestemme en Markinddeling, saa gives dog endnu andre ydre, skjøndt kun tilfældige Omstændigheder, som ved en Markinddeling fortjene en ikke ringere, næsten endnu større Opmærksomhed, da det oftere er Tilfældet, at man kan afhjælpe en Naturfeil,

end byde over et Tilfælde. Vi ville indskrænke os til det Væsentligste:

1. Arealets Størrelse.

Den samme Inddeling passer ikke for store som for smaae Gaarde. For disse kommer Jorden mere i Betragtning, for hine mere Arbeidet. Her passer det extensive, hist det intensive Agerbrug. Spandet maa udrette Alt paa de store Gaarde, Haanden, efter Omstændighederne, en betydelig Deel paa de mindre, hvor den simple uforandrede Gang i Bedriften ei er saa nødvendig. Den større Landmand kan ikke give sig af med "fri Bedrift," han maatte da have Hoved til at oversee og lede Alt indtil det mindste, og Hjerter til at finde sig i Besværlighederne ved en vidtløftig indviklet Bedrift. Grændserne for at vælge en Markinddeling ere snævrere for Landmanden i det meget Store. Har han ikke Hoverie, Tiender, han kan afstaae, eller slikt, kan han ofte kun drive Skæferie eller Græsmarksbedriften*). Handelsvæxter i Almindelighed — dog med Undtagelse af Kaps under Omstændigheder — ere ikke hans Sag. Staldfodring og Rodvæxter bringe ham ingen Fordeel. Paa stærk Jord bliver Kreenbrak ham en Nødvendighed.

2. Jordens Egenskab.

Hvad her i Almindelighed kan siges er fordets

*) Det samme som i forædlet Skikkelse kaldes Kobbelbrug.
Oversf.

meste bekjendt, og forbigaaes derfor. Den lette, sandede, milde, tørre; den svære, seige, kolde, vaade Jord fordre forskjellige Hensyn. Er Jorden istand til at give meget, eller naar man yder den meget, saa fordre man kun meget af den igjen, thi derfor er den der! Dette oversees mange Gange til Lasterlighed i Frugtvæxelen; dog vogte man sig for at drive sine Fordringer til Udmattelse! og paa denne Maade fortære baade Capital og Renter. Jorderne af en stjør, kalkholdig Jord ere især næsten uberegnelige, ligesom Tabet paa den modsatte Side af den altfor stærke Leerjord, der snart er for vaad, snart for tør, og hvis Bearbejdning ofte kan beroe paa en eneste Dag. Her maa Skarifikator o. s. v. vige Pladsen for Reenbrak, Kloveren lykkes ikke let, og Rodvæxter bør ikke anbringes. Bearbejdningen er her i Almindelighed saa bekostelig, at Jorden en Tidlang maa lægges ud med Hvidklover og Græsarter til Begræsning af Faar, hvis Gjødning her især er til Gavn; og man udbringer paa denne Maade ofte mere af en saadan Jord, end af Ugerlandet; og er Jndtægten ikke stor, er den dog reen, og dette gjelder i vore Dage meer end nogenstunde.

3. Jordens Tilstand ved Overtagelsen.

Fundamentet maa lægges lidt efter lidt, og opbygges efter de bekjendte Regler. Den urene Jord renses og Kræfterne gives efterhaanden, uden at forlange formeget i Begyndelsen o. s. v.

Frøenfrud forvises bedst ved, i det mindste i et

Ædømsløb at skaane Jorden saameget mueligt for Baarsæd og ved at tage Rodvæxter 2 Gange efter hinanden, samt ved Grønsæd.

Rodufrud udryddes bedst ved Neenbrak, ved at lægge Jorden ud til Begræsning, og ved at lade Vintersæden engang glide over og tage Baarsæd istedet. For Tidster hjælper kun gjentagen Brak.

Først naar man virkelig har forbedret, maa man indføre et forbedret Markbrug.

4. Fraliggenhed af Grundstykkerne.

Det lader sig sjeldent udføre med Fordeel paa en stor Gaard, kun at have een Inddeling for Markerne. I Nærheden bør Driften være intensiv og paa de længere bortliggende Marker meer extensiv.

5. Markernes Ulighed.

Har man god og slet Jord, da kan man vel søge ved den Bedres Overskud at cultivere den Slettere, kun at denne ikke opsluger hele Indtægten, ligesom Pharaos magre Køer de fede. Kan den gode Jord for sig kaste ligesaameget af sig, eller endog mere, end den gode og flette tilsammen, saa har man paa en unyttig Viis spildt sin Kraft, ved paa denne Maade at opdyrke den flette. Dette gjelder dog kun for de store Bedrifter; ligaer imidlertid Feilen ikke i Grundblandingen selv, men i tilfældige Omstændigheder, f. Ex. Bortryddelse af Hindringer, saa bør selv i de større Bedrifter arbeides

paa at bringe den flette igang med den bedre. Dette gjelder endnu mere om maadelige Steder i en god Mark, ogsaa om længe forsømte enkelte Stykker i en Markafdeling, og paa hvilke ingen særdeles Om- løb kan anvendes. Man gjør da hvad man kan for at udbedre, og det Bedre maa da en tidlang rette sig efter det Slette, ikke omvendt. Er det der- imod hele Marker, der ere forskjellige i deres Jords- blanding og af væsentlig Betydning, da kan det have de værste Følger at drive dem eens, naar man ei er forsynet med Mergel.

6. Klimaet.

Man kalder det sydlige Egne, hvor man kan pløie i Februar Maaned, sikkert i Marts, og hvor Octbr. er Tiden at saae Vintersæd; her er Spil- lerum for Landmanden. Der gives Egne, hvor der jævnlig falder Regn i Mai og Juni, og Egne, hvor dette hører til Undtagelserne. Hvilken Forskiel paa Vegetationen! og hvormeget Hensyn maa her ikke tages til Markinddelingen! til Dyrkning af Vinters- og Vaarsæd!

7. Enge.

Gode Enges Fordele ere bekjendte nok, især til at fremme en større Sædavl. Behøve de imidler- tid at gjødskes, især stærkt, opsluge de en stor Deel af Fordelen til Skade for Marken, og Sagerne staae da flettere, end naar den største Deel Foder i en Frugtvoxel skal avles paa Markerne og Sæd- aflen indskrænkes noget. Ere Engene tørre, med

ringe Græsvæxt, kan Frugtvevleren benytte dem høiere ved Ploven, end Sæddyrkeren til Græs.

Herom see-vi at man i Norfolk, Suffolk, Netherlandene, Pfalz o. s. v. er overbedviist. De landsoeconomiske Skribentere modsatte sig længe de tøre Enges og Saaregræsgangenes, sandede Strækningsers, Oppløining, men Landmændenes sunde Fornuft er gaaet af med Seiren til deres store Fordeel; thi saadanne Jorder ere lette at behandle og Omkostningerne mindre; de ere lette at komme til paa enhver Tid; en velvalgt Markinddeling giver tilstrækkeligt Foder, og Jorden, som skaanes ved vextende Afgrøder, beqvemmer sig til Sædfrembringelse paa ubestemte Aar efter Omstændighederne. Flere Forpagtere af saadanne Gaarde ere komne til Velstand.

Underledes forholder det sig med de svære lerede Jorder. Jo mere bunden Jorden er, jo mere Tillæg af Eng har den nødvendig; jo vanskeligere det er at dyrke Rodvæxter, og jo mere Kloverens Sikkerhed indskrænker sig til visse Steder og visse Aars gange, jo mere Høe behøves fra Enge til Kreaturerne. Til saadanne Jorder behøves den halve Deel og aldrig under $\frac{1}{3}$ af Arealen til Græsvæxt, men paa bedre Jorder kan og $\frac{1}{4}$ være tilstrækkelig.

8. Staldfodring og Begræsning.

Det har en stor Indflydelse paa Markinddelingen i en Bedrift, om Staldfodring der kan og bør finde Sted. Saa ophøiet end denne, oprindes

lig nederlandske, Naade staaer for os, saamange Fordele den end bringer Ugerdyrkningen, saa afgjort den med Hensyn til denne er at foretrække for Græsgangene, saa vil den dog i de fleste Tilfælde enten ikke kunne gøres Brug af, eller blive Bedriften i det Hele til samme Gavn som disse.

Anvendelig er den ikke, hvor Jorden er ustiftet til Klover eller Lucerne.

Til ingen Nytte der, hvor man er forsynet med tilstrækkelige Græsgange, vel at mærke: naar disse ikke paa bedre Naade kunne anvendes, f. Ex. ifald Jord eller Veligheden fraraader Ploining.

Overflodig der, hvor Jordens Rigdom ikke trænger til megen Gjødsning; thi det er afgjort, at den største, ja eneste Fordeel af Staldfodring bestaaer i Gjødningsformerelse.

Kunne vi avle baade Foder og Halm nok, er det næsten ligegyldigt, til hvilket Marksystem vi vælge at staldfodre. Af Foder avle vi meest ved Frugtvepel, af Halm ved Sædbedrift; deraf følger, at de Vepelbrugere feile, som tilligemed Foderet ikke ogsaa tage Hensyn til Halmen. Man paaastaer vel, at der i Vepelbruget ikke avles mindre Halm; men hvad paaستاer man ikke? Det være nu som det vil, dersom Vepelbrugeren befatter sig med at dyrke Handelsvæxter, hvilke som bekjendt forlange megen Gjødsning og ingen Gjødsningmateriale afgive, saa vil hans Halm ikke for-

flaae til Staldfodring. Sæddyrkeren altsaa trænger ikke sjelden til Foder og Vexelbrugeren ofte til Halm; der udfordres derfor i ethvert Tilfælde til med Held at sætte Staldfodring igjennem uden betydelige Enge enten et meget udmærket Jordsmøn eller et Klima, hvor 2de Afgrøder i eet Aar almindeligen lykkes.

Saaledes vil dette Støttepunkt for Agerdyrkingen finde Klipper enten i det ene, eller det andet System. I Frugtvoxelen begunstiges det dog meest, og der gives unægtelig ikke noget, der igjen hæver Frugtvoxel saa høit som Staldfodring. Denne Gjenfidsighed kan imidlertid og finde Sted i Sæbedriften, dog er her som oftest halv Staldfodring bedre anbragt, ja mange Gange nødvendig, ifald det skal bestaae med Vre.

Om Græsmarksbedrift (Kobbeldrift, Markdrift) i det Følgende.

9. Uffætning af Produkterne.

Vil man fede Creature, maa man være vis paa jevn god Uffætning; vil man dyrke Rug, maa det ikke være i Eljas, hvor den ingen Torvepriis har; vil man dyrke Handelsplanter, eller flere Kartofler end fordeeltig kan forbruges til Dypfodring, maa det være i Nærheden af store Stæder, Fabriksstæder eller Handelsstæder. Hvor der er stort Torv for Sæd, der bringer jeg almindeligviis ikke Foder, eller omvendt. Skal jeg kjøre min Sæd langveis til Torvs, fodrer jeg maaskee fordeeltigere Kreat

ture, lægger disse til, o. s. v., hvilket Alt kommer under noieste Overveielse ved en Markinddeling.

10. Hjælpe midler udvendigfra.

Kan man i Nærheden faae Gjødning til taaler lig Priis, og Nværget ikke directe kaster større Fordeel af sig, er det hensigtsmæssigt at indstrænke dette og formindste Foderdyrkingen, og derimod dyrke bar sælgelige Gjenstande. To store Exempler lyse for os:

 Sædbedriften i Belgien og

 Trebangsbruget i Elsas.

Elsasferne især ere saa ivrige i at forskaffe sig Gjødning tilkjøbs, at de derover næsten forglemme Kloveren og lade deres faa Kreature drive om paa Communernes Græsgang. Baade de og Belgierne dyrke mange Handelsvæxter, og de forste især saamegen Sæd, som man ei let finder noget andet Eted. Dette skyldes alene den kjøbte Gjødning, især i Belgien, hvor der ikke findes den kostelige Ford som i Elsas. I Rhinegnene bruges Gips, i Belgien Torveaske til at frembringe Klover; i Hertugdømmet Westphalen og andre Bjergegne bringer udludet Torveaske stor Fordeel, ligesom man paa Kystlandene formindsker Trangen til Gjødning ved Affald fra Fiskerierne, Tang o. s. v. I Schlesien bruges Kalk og i Holsteen og Mecklenborg Mergel. Disse Surrogater ere Skatte, og Mangelen af dem maatte ganske forandre disse Landes Marksystem; nu dyrkes i nogle af disse Lande Væxter, som ingen

Gjødning give, man holder der lidt Qvæg og sælger endog Foder.

Skal man, paa den modsatte Side, af eget Forraad holde Enge vedlige med Gjødning, forsøne herstkabelige Haver og deres Mistbænke o. s. v., maa der vælges en maadeholdende Drift med Udelukkelse af Bærter, som fordre megen og afgive liden Gjødning.

11. Arbeidsbesparelse.

Roppe siger: "at bespare Arbeide og saameget mueligt simplificere det, er en Opgave, som man ved store Bedrifter maa være betænkt paa at løse" *).

Hvad der dengang gjaldt for de store nordlige Bedrifter, gjælder desværre i vore Dage ligesaameget om Melleingaaarde, ja selv for de mindre. Producternes vedholdende lave Priser have i den Grad nedtrykt Agerdyrkingen, at det mindre kommer an paa Mængden af Frembringelser end paa Udgiftsbesparelse ved Frembringelsen. Reenindtægt er næsten ganske forsvunden, og det kommer kun an paa at knibe saameget fra Dyrkningsomkostningerne, som man troer at torde vove paa uden alt for stort Tab, og saaledes kommer Reenindtægten til at beroe paa en kummerlig Besparen og Kniben, hvorfor den og snarere burde kaldes negativ Indtægt.

Spandets og Haand:Arbeide ere de 2de Slags, vi her have at omhandle. Det første er det vigtigste.

*) Schwerg fik dette for 10 Aar siden og Roppe 8 Aar iforveien.

rigste og kostbareste, da det kun efter et nøie Overlæg lader sig indskrænke; det udfordrer Menneskers hænder og dets Arbeide lader sig ikke beregne til enkelte Dage, men for hele Aaret. Kunde man til bestemt Tid understøtte et indskrænket Hestehold ved at forskaffe sig Hestekraft tilleie, stod man sig bedre, end nu, da der som oftest maa holdes et større Antal, end der mange Gange viser sig nødvendigt til Arbeidets Bestridelse; thi staaer end Arbeidet selv nogenlunde nøie til at beregne, saa staaer dog ikke Aargangene og Veirliget til at beregne, hvilke have saa betydelig Indflydelse paa Arbeidets sværere eller lettere Gang, og at savne sin Hestekraft i rette Tid har den sørgeligste Indvirkning paa Avlsbruget.

Imidlertid er en Landmand nødt til at oeconomisere med sit Hestehold, og dette kan han kun ved ikke at afgive sig for meget med Culturen af saadanne Gjenstande, som udfordre megen Hestekraft; han maa lægge endeel af sine Marker ud til Begræsning, forsaavidt dette kan skee uden Tab fra andre Sider; han maa benytte Reenbrak for bedre at fordele Arbeidet; og han maa forskaffe sig gode og arbejdsbesparende Redskaber. Denne sidste Omstændighed hører vel ikke directe til Markinddeling, men alligevel gjør det en betydelig Forskjel paa Dyrkningsomkostningerne, enten man pløier med 2, 4 eller endog med 6 Heste og bruger dertil 1, 2 eller 3 Mennesker, eller om jeg er 2 Dage om at behandle en Lønde Land, naar jeg ved Hjælp af

hensigtsmæssigere Medskaber kunde slippe med een Dag. Saadanne Omstændigheder bør derfor og komme med i Betragtning ved vor Markinddeling, naar vi ikke unødvendig vilde paabyrde os et for stort Hestehold og derved betydelig formindske Reens indtægten.

I den mere sammentrængte eller ved Kunst hævede Bedrift er Haandarbeidet ofte af en endnu større Betydning end Spandets, og her ere mangehaandte Hensyn nødvendige, dersom man vil slippe for at arbejde sig tilskamme. Det er ikke overalt, at saamange Arbeidshænder staae til Tjeneste som vi behøve, og det bliver da en Nødvendighed at trænge Markinddelingen tilbage indenfor passende Grændser; ofte staaer og Daglønnen saa høit, at man maa renuncere paa at dyrke Bærter, der kræve meget Arbeide, dersom deres Cultur ikke skal udarte til Minus;Mafferie. Under Producternes Dalen vedbliver dog Daglønnen overalt at holde sig paa samme Fod som forhen da Priserne stode høiere, hvorledes bliver det da mueligt at komme ud af det uden Indskrænkning? Den Tid er forhaanden, hvori kun den Mand kan bestaae, som selv med Kone, Barn og Tyende udfører det meste Arbeide, og giver mindst Penge ud til Arbeide. - Kun meget kortsynede Statskyndige og Forsvarere af et forvidt drevet Udstykningsvæsen kunne glæde sig over et saa stort Onde!

12. Egnens Cædelighed.

Værre end Tørn og Tidsel er det for en Landmand at have usædelige Naboer. Den Mand er at beklage, som maa opslaae sin Boelig blandt tyvagtige, skadesro og toillelost Paf; trættekjære og rænkeshge, Hadere af alt Nytt, ødelægge de dette hemmeligen, ja vove ofte offentligen at befeide det. Mindst vil man her kunne søge meget og godt Arbeide, hvilket endnu mere end Daglønnen raader over en Bedrifts Udgifter. Een flittig Arbeider kan i lige Tid udrette meer end 3 doovne. Ved mange Værter kommer ogsaa Arbeidets Godhed i Betragtning og Kyndighed i at udføre det, Egenskab, der i Almindelighed savnes i usædelige Egne. Især er man her slemt faren med Plovkarlene, der enten doovne, gjøre slet Arbeide, eller lade Svangen ved Leiligheder gaae ud over Hestene. Det er ikke til enhver Tid at alt sligt noie kan paasees under de nævnte Omstændigheder.

13. Naturaltiende; Servituter; Forpagtningscontracter; Localiteter, s. Ex. store Stæder, Flodbredder til Begrænsning, Fabrikstæder, Landeveie, seilbare Floder, Kanaler, Havet, fri Udsigt og Indførsel, befolkede Egn, Brænderier, hyppig Fortjeneste ved Kjørseler o. s. v. kunne have den største Indflydelse paa Valget af vore Frembringelser, altsaa og paa vor Markinddeling, der skal angive den Quantitet, i hvilken vi bør dyrke de i Læren om Frugtfolgen betegnede Gjenstande.

14. Kraft hos den praktiserende Landmand.

Disse Folk, der have lettere ved at skrive og regne end tænke, som for det Materielle alene glemme det Uandelige, og kun fra Skrivestuen see og bedomme, troe gjerne, at man, for at drive Landvæsen, kun behøver at være en Bonde, saaledes som den Ox man spænder for Ploven kun behøver at være en Ox. Dersom disse Herrer imidlertid ikke gave Ploven en Styrer, eller kun gav den en uuelig Styrer, da vilde de snart komme til at betragte de skjøne lige og jævne Strimler, deres Ox havde faaet istand. Men der hører, som vi vide, endnn noget mere til end man almindelig foreskilder sig, altsaa meer end skrive, regne eller hælde Vand i et Cold. Den, som er af en anden Mening, beviser kun derved sit fuldkomne Ubekjendtskab med Landhuusholdningens Bedrift, og det vilde være ligesaa overstødigt at gaae irette med ham, som med den Blinde om Farverne. Vi vende os derfor hellere til Landmændene selv.

Iblandt disse finde vi mange, som strax vove sig til det Hoiere og Bedre med saa, eller om end med tilstrækkelige, Kundskaber, saa dog blottede for den Kyndighed, der udspringer af Erfaring. De forlade den gamle Routine og ordne efter deres Smag en ny Markinddeling, der er laant af et Mønster paa Reisen, eller fra en Bog, uden at betænke, at hvad der paa et Sted kunde være godt, derfor ikke er det paa alle, eller at det, som Een med Fordeel kan tillade sig, det samme kan derfor

ei en Anden. Snart støder man saaledes paa Hindringer og Foden vakler, man vender da enten med Uldseelse tilbage til den gamle Routine for at søge Land, eller fremturer af Haardnackenhed, om man kan, hellere i de begaaede Misgreb, end foier sig efter Omstændigheder og Nødvendighed. Saa danne Mænd forstaae hverken at ordne deres Marks inddeling saaledes at de forskjellige Dele gribe ind i hinanden, eller at tilveiebringe Egevoegt mellem Productionen og Produktionsmidlerne. Vilde Sagerne ikke gaae, er det nok, at de efter deres Mening burde have gaaet. Dersom et godt Raad nu ikke var spildt, vilde jeg enten henvise til Egnens brugelige Markinddeling, eller og til at antage en dueelligere Medhjælper, indtil Mesteren havde lært noget mere.

Vi forudsætte altsaa, at det nu hverken fattes paa Kundskaber eller Erfaring, og finde da, at det selv hermed endnu ikke er nok; thi hvad kan Hovedet udrette uden Hænder? Kyndighed uden Midler? Det første vil i Høiden, men det sidste alene bevinger. Det er ved min Kyndighed at jeg forstaaer at ordne en rigtig beregnet Markinddeling, men det er ved Forholdet af mine Midler at den skal bringes i Udførelse, og ved denne Leilighed maa man ikke overse, at blandt de forskjellige Markinddelinger trænger een til flere Midler end en anden, ifald den skal kunne præstere hvad man ifølge dens Natur bør gjøre sig Forventning om. Hvad hjælper

det f. Ex. en Mand, der ikke er forsynet med Pen-
ge, at vælge en paa Handelsvæxter riig Frugtvoxel?
eller det ene Aar efter det andet at dyrke Foder og
Rodfrugter, naar han ikke formaaer at skaffe sig
Kreature til at fortære det? eller at ville udføre
store herlige Ting med ringe Hestekraft og maades-
lige Medskaber? Jeg tilraader i denne Henseende
at læse hvad den fortreffelige Koppe siger i sin Bog:
"Revision der Ackerbau-Systeme," S. 42—48 om
Midlerne til Bedriften.

Om at lægge Grund til Forholdet mellem de Kraft-
frembringende og Kraftfortærende Gjenstande.

Som Bogtere af Naturens Have, som Inter-
esserede i dens Afgrøder, og som de, der ere anv-
iste Nyttens og Brugens af disse, paaligger det os efter
Evne at haandhæve hiin den Almægtiges Orden,
og vise den samme Sparsomhed, hvoraf vi finde
Spør overalt. Af det Ubetroede maa vi derfor
intet bortødsle, men efter en retmæssig Brug til-
vende Jorden igjen det Doverskydende, for at sætte
den istand til ogsaa for Fremtiden at fortsætte sit
Frembringelsesværk. Skal der bringes Ligevægt
imellem Production og producerende Kraft, maa
Tilbagegaven svare til Mængden og Qualiteten af
det Frembragte.

Da Mennesket imidlertid maa forbruge en stor
Deel af det Producerede til Nydelse og Brug, og
som Løn for sin Møie, saa var det det guddomme-
lige Forsyns Villie, at Planterne ikke blot skulle

drage Næring af det, som deres Lige have efterladt i Jorden, men ogsaa at de i Jorden værende uorganiske Dele, saavel som de atmosfæriske Stoffe, skulle bidrage til organiske Væsners eller Planter's Guldendelse, saaledes, at det, som paa den ene Side gaar tabt for Vegetationen ved Forbrug, igjen erstattes den forendeel fra en anden Side. Hvor langt imidlertid denne Erstatning rækker, og hvor stort Bidraget, som Folge heraf, bør være fra Menneskets Side, er en Gjenstand, det koster Noie at finde ud af.

Dersom Klima, Veirlig, Aargange og Jordarter vare hinanden lige overalt; dersom den ene Frugt ikke berøvede Jorden mere Kraft end den anden; eller ifald de tilegnede sig ligemange Dele fra Luft, Vand og de uorganiske Substantser; dersom enhver Frugt efterlod ligemeget af tilbageblivende Dele; dersom vi rigtigere vidste, hvormegen Gjødning et givet Quantum Foder og Strøelse kaster af sig; og dersom endeligen den Gjødning, vi bragte paa Marken, var af eens Qualitet og Velde o. s. v.; fortsagt dersom Alt var ganske anderledes end det i Virkeligheden er, saa vilde Regningen snart være gjort; men da det kun er Virkeligheden, vi kunne holde os til, og denne skjuler saameget for vort Blik, saa maae vi tage den Bestemmelse, at søle os for omkring i Mørket og bruge Videnskabens Lampe til Veileder, forsaavidt denne rækker til.

Erstatningen, vi skulle give, tilveiebringes ved

Hjelp af Foder og Halm. Dette Materiale maae vi altsaa sikkre os, og dersom de Væxter vi dyrke ikke afgive tilstrækkeligt heraf, maae vi dyrke andre, der kunne erstatte Mangelen. Derhos maa lægges Mærke til, at Gjødningen bliver slet uden Foder og utilstrækkelig uden Halm. Vi støde her paa Agerbrugets Stotte; tage vi een af disse Dele bort, eller blot forringe den, formaaer den anden ikke at holde Bygningen opret. Ved Foder forstaaes ikke Høe alene, dette er det tørre Foder, men ogsaa Rodvæxter, disse ere det saftige Foder. Jo mere saftigt Foder vi til en vis Grad anvende, destomere Halm udfordres, og til desto høiere Udbytte kunne vi anbringe denne. Det er ved den stærke Tilgift af tørt Foder og Halm, at den største, ofte den eneste Fordeel af Kartofler og Røer udspringer. I de fleste Tilfælde er Foderfrembringelse næsten kun at ansee som et Gjødningsfabrik, altsaa middelbar til Dyrkerens Fordeel. Frembringelse af de fleste Handelsvæxter er vel umiddelbar til hans Fordeel, men bliver ofte middelbar til hans Skade. Frembringelse af Sæd er ved Kjærnen umiddelbar og ved Halmen middelbar til hans og Bedriftens Fordeel. Altsaa:

- Frembringelse af Foder tjener Bedriften til Fundament,
- Frembringelse af Sæd tjener til Fundament og til Bygning
- Frembringelse af Handelsvæxter tjener til Byg-

ningens - Prydelse og Dyrkerens Bequemmelighed.

Skal det Hele bestaae, maa Fundamentet anlægges i et rigtigt Forhold til Bygningen og dens Prydelse, heller for stærkt end for svagt. Dog er det en spildt Udgift at avle for meget Foder, og en Fordærvelse at avle for lidt.

For Markinddeling beroer paa det rette Forhold i at avle saadanne Gjensstande, som skulle afhændes, og saadanne, som ikke skulle afhændes; og her bliver det vel at mærke, at Vintersæden bør være Landmandens Hovedsiemærke, fordi den giver den største Mængde Sæd, den meste Halm, og altsaa Jorden den største Erstatning. Handelsvæxter bør kun dyrkes, naar Fundamentet er lagt og Bygningen i det Hele er fuldendet.

Der skulde altsaa angives hvor stor den Erstatning af Gjødning, som frembringes ved Foder og Stroelse, bliver, og som vi ere skyldige at give Jorden; men dette er lettere sagt end skeet. Det er bekjendt, at saavel Foder som Stroelse ved at opfodres og forbruges taber i Masse, og deels taber, deels vinder i Vægt; men hvormeget vinder det, og hvad vinder eller taber det?*)

*) Her gaaer Schwerk over til at undersøge hvormeget Vegetabilierne vinde eller tabe ved deres Forvandling til Gjødning. Men da dette senere er oplyst ved Blocks